
CLESSE, C.E. et GILSON, S. (dir.), *La concurrence loyale et déloyale par le travailleur*, Collection du Jeune Barreau de Charleroi, Limal, Anthemis, 2014, 275 p.

De titel van het boek kan worden vertaald als “de eerlijke en oneerlijke concurrentie van de werknemer”. Deze titel is ietwat misleidend omdat het boek eigenlijk een ruimer thema behandelt. Zo wordt ook het (non-)concurrentiebeding tussen (schijn)zelfstandigen behandeld.

Met 265 pagina's mag het boek als omvangrijk worden beschouwd voor dit thema. De 11 bijdragen werden door 18 auteurs geschreven. Bij aanvang van de lectuur leek het risico van overlapping dan ook reëel. Deze vrees bleek goedgevoel ongegrond. Her en der zijn er wel kleine herhalingen te vinden, maar die storen niet en zijn eerder duidend. Hoogstwaarschijnlijk hebben de auteurs goed overlegd over de concrete afbakening van de verschillende subthema's.

De omvang van het boek en het aantal auteurs geven ook goed de draagwijdte van de publicatie aan. Er is zo goed als geen element van concurrentie in de arbeidsverhouding dat niet belicht wordt.

Het boek is duidelijk gericht op de advocatuur. Dit is niet geheel verwonderlijk. Het is namelijk een verslagboek van een conferentie van november 2013 georganiseerd door en voor de jonge balie van Charleroi.

Het werk laat volgens mij goed tot uiting komen dat de (non-)concurrentie tussen (ex-)contractanten van een arbeidsrelatie balanceert tussen een aantal grote principes. Het gaat dan om de vrijheid van handel, de uitvoering te goeder trouw van contracten, de vrijheid van arbeid en natuurlijk het verbod op eerlijke en oneerlijke concurrentie tijdens/opende de arbeidsovereenkomst.

De eerste bijdrage is van Deprince en Tasset. De bijdrage focust op het beginsel van de goede trouw in de arbeidsrelatie. Het is een goede start van het boek omdat het een zeer gerichte lezing geeft van de problematiek. De invalshoek van de goede trouw is niet alleen verfrissend maar ook goed uitgewerkt. Ik vond het 'aperitief' van dit boek dan ook geslaagd.

De bijdrage van Toussaint en Raisière is volgens mij de zwakste van het boek. Ze geeft een louter overzicht *de lege lata* van de (non-)concurrentieregels en bevat zo goed als geen nieuwe inzichten. Bepaalde algemene handboeken arbeidsrecht zijn op dit vlak zelfs beter en diepgaander uitgewerkt. De auteurs vergeten zelfs verwijzingen naar bepaalde cruciale rechtspraak in deze materie.

Het volgende hoofdstuk van Leclercq gaat over de (non-)concurrentie en de handelsvertegenwoordiger. De auteur geeft een treffelijk overzicht van de relatie tussen de mededinging, het aanbrenge van nieuw cliënteel en vooral de uitwinning-vergoeding. De auteur mag ondertussen stilaan een expert worden genoemd op het vlak van de sociaalrechtelijke positie van de handelsvertegenwoordiger. De auteur doet zijn reputatie eer aan door ook ditmaal een gedegen en goed gestructureerd stuk te schrijven dat bovendien vlot en aangenaam leest.

Wantiez beschrijft op kritisch onderbouwde manier de uitzonderingsregel van het (non-)concurrentiebeding waarbij de normale territoriale afbakeningen en salarisdrempels niet gelden wegens de aard van de geïsoleerde activiteit. In de praktijk gaat het meestal om een multinational met een R&D-afdeling.

Persoonlijk vind ik het hoofdstuk over de niet-mededinging in het gemeene recht veruit het beste van het boek. De auteurs Nounckele, Trusgnach en Lambinet hebben in het quasi onontgonnen gebied van de concurrentieverhoudingen tussen (ex-)partners (schijn)zelfstandigen daadwerkelijk goed werk geleverd. Steeds meer mensen werken immers als (schijn)zelfstandige(n) en hebben overeenkomsten waarin concurrentiebedingen staan die duidelijk geïnspireerd zijn door/op de bedingen bij de werknemers. Bij werknemers is er natuurlijk echter een duidelijke wettelijke basis. Bij de (schijn)zelfstandigen ontbreekt deze basis. Dit maakt de analyse niet alleen moeilijker, maar ook leerrijker. Doordat er in deze materie nog niet veel onderzoek is gedaan, is het hoofdstuk bijwijlen innovatief. De rechtspraakanalyse geeft bijvoorbeeld aan wat de gemiddeld goedgekeurde territoriale grenzen zijn en wat de gemiddeld toegekende schadevergoedingen zijn. Dergelijke gemeenrechtelijke analyses zijn voor de rechtspraak niet alleen interessant maar vooral relevant. Zij geven immers de contractuele grenzen aan. Zo zal bijvoorbeeld een zelfstandige kinesitherapeut die een samenwerkingscontract tekent met een andere beginnende zelfstandige kinesitherapeut moeten uitkijken met non-concurrentiebedingen die verder dan vijf kilometer gaan, langer dan één jaar duren en een schadevergoeding voorzien die hoger is dan één jaarbezoldiging. De analyse gaat echter verder dan een loutere casuïstische beschrijving. Zo geeft de tekst ook her en der aan welke de mogelijke contractuele opportuniteiten of valkuilen zijn. Zo wordt gewezen op de mogelijkheid van strafbedingen en de effecten van dergelijke bedingen op derde medeplichtigheid. Het is zonder twijfel dit hoofdstuk dat de aanschaf van het boek verantwoordt. Het is alleen spijtig dat de titel van het boek dan net deze bijdrage niet viseert.

Het hoofdstuk van Clesse en Gilson behandelt het vraagstuk over de postcontractuele effecten van het non-concurrentiebeding. De lectuur van dit hoofdstuk maakt duidelijk dat de auteurs op een bepaald ogenblik als het ware zijn ingehaald door de wetgever. De courante praktijk om een deel van de opzeggingsvergoeding om te zetten naar een uitwinningvergoeding of andere vorm van schadevergoeding bij opzegging is immers achterhaald. De wetgever heeft deze achterpoort om minder sociale bijdragen te betalen immers ondertussen gesloten. Sinds korte tijd zijn er steeds socialezekerheidsbijdragen verschuldigd op zo goed als alle bedragen die betaald worden bij ontslag. Slechte enkele bijzondere compenserende ontslagvergoedingen ontspringen nog deze dans. Op de uitwinningvergoeding moeten momenteel echter volledige sociale bijdragen worden betaald. De auteurs maken hier wel melding van, maar de relevantie van het hoofdstuk is dan ook veeleer geschiedkundig te noemen.

Het hoofdstuk van Crucifix en Joassart gaat over de exclusiviteitsclausule. Deze clausule is natuurlijk de pendant van de non-concurrentie doordat ze een werknemer exclusief aan één werkgever bindt. Dergelijke clausule beperkt – net zoals het (non-)concurrentiebeding – de vrijheid van arbeid. Gelet op de grondwettelijk beschermde vrijheid van arbeid moet dan ook nagekeken worden in welke mate exclusiviteitsclausules toelaatbaar zijn. De auteurs analyseren de rechtspraak en komen tot de conclusie dat exclusiviteitsclausules slechts toegelaten zijn als drie voorwaarden vervuld zijn. Zo moet

een exclusiviteitsclausule relatief, noodzakelijk en proportioneel zijn om geldig te zijn. Het hoofdstuk van Dear en Deckers bekijkt de omstandigheden in dewelke de (non-)concurrentie geschonden wordt. De bijdrage geeft een goed overzicht van mogelijke situaties van schendingen en bekijkt de mogelijke gevolgen. Voor de rechtspraktijk kan een dergelijke casuïstische benadering interessant zijn.

Clesse en Gilson benaderen nog een pendant van het (non-)concurrentiebeding door een analyse te maken van het verbod op afwijking. Dit verbod werd initieel ingeschreven in commerciële contracten waarbij contractanten overeenkwamen om niet elkaars werknemers af te snoepen. Dit werd beschouwd als een vorm van 'stroperij'. Dergelijke clausules duiken echter steeds meer op in arbeidsovereenkomsten waarbij werknemers die een onderneming verlaten, verboden wordt om collega's als het ware mee te nemen. De geldigheid van deze clausule – die dan ook een beperking op de vrijheid van arbeid van derden inhoudt – wordt vaak betwist. De analyse van de auteurs is degelijk en geeft een inzicht in de arbeidsrechtelijke praktijk. Dit hoofdstuk is mijns inziens het tweede beste van het boek.

Het laatste hoofdstuk van Paquot, Lacombe en Massart behandelt de rechtsmiddelen die openstaan tegen de verboden concurrentie. Dit hoofdstuk is eerder rommelig geschreven en houdt niet echt een duidelijke lijn aan. Het verwondert niet dat de bijdrage geen conclusie heeft omdat die ook erg moeilijk te omschrijven zou zijn. Het op één na slechtste hoofdstuk van het boek.

Het boek is een typisch bijdragenboek waarbij de kwaliteit nogal wisselt in functie van de auteurs. Twee hoofdstukken steken er met kop en schouders bovenuit en twee hoofdstukken zijn eigenlijk geen publicatie waard. Voor de rechtspraktijk is het zonder meer een goed boek. Her en der zijn er relevante rechtspraakanalyses opgenomen die het boek een duidelijke meerwaarde geven.

Yves STEVENS